

Ar.-rákosi Székely Elek életrajza.

Ehret ihr immer das Ganze, ich kann
nur Einzelne achten,
Immer im Einzelnen nur hab' ich
das Ganze erblickt.

Schiller.

Brougham az angol parlament nagy hirü szónoka, a Whig érdekek hatalmas védője, 1831-ben a reform-bill támogatására mondott európai hirü beszédében a középosztályra is reflektálván, a birodalom érdekei fentartására s mindennemü institutiói megvédésére ezt az osztályt állítja leginkább hivatottnak.

„Ezek közt vannak — úgy mond — a józan, eszes, értelmes és becsületes angol érzelem valódi letéteményesei.“

Csaknem ezt az itéletet olvastuk közelebről a magyar parlament egyik nagytekintélyü tagjának, b. Semyeinek a 21-es bizottság jan. 17-ki ülésében tartott beszédében, melyben idevonatkozólag ezeket mondja: „Meg vagyok győződve, hogy a középosztály az, mely képviseli és föntartja nemzetiségünk főbb érdekeit, mely politikai életünk főbb factora és melyben kristályozódik nemzetünknek minden jó oldala.“

E két tekintély által támogatva saját szerény meggyőződésemet, úgy vélem, joggal kimondhatom én is, hogy társadalmunk szellemi és anyagi érdekeinek előmozdításában leghatalmasabb tényező a középosztály, főként ennek egy tekintélyes nagy része, az ugynevezett honoratorok osztálya.

Szegény sorsu szülék gyermekei egyéb pártfogásban nem részesülve, mint a mit szorgalmatos tanulás és jó magaviselet által magoknak vívnak ki, sok küzdés, nélkülözés árán felvergődnek. A sanyaru élet — ez a jó nevelő — edzetteké, munkaképesekké, s a mi legfőbb az életben, munkakedvellökké teszi őket. A papi, tanári, ügyvédi, hivatalnoki s több más pályákra ezekből

jut legtöbb. És ezek teszik aztán a társadalom éltető lelkét. Ezekből telnek ki a közügynek lelkes munkásai, a szellemi és anyagi előhaladásnak lankadatlan harcosai, a hazának derék polgárai s az egyháznak buzgó hivei.

Ilyenekből juttatott az isteni gondviselés az unitárius hitfeleketnek is — hivei kicsiny számához képest aránylag — többet. S ha tündöklő nevet, ritkán és keveset mutathatunk is fel egyházi életünkben, nem hiányzottak az egyszerű munkás férfiak, kik vallásos buzgóságtól lelkesítve, vallási s nevelésügyünk intézésében minden időben jelentékeny szerepet vállaltak és teljesítettek.

Önzetlen férfiak, kik a szent ügyet, melynek zászlója alá esküdtek, igaz lélekkel, tántoríthatlan hűséggel és lankadatlan kitaratással szolgálják. A nélkül, hogy más jutalomra számot tartanának annál, a miben az az öntudat részesíti őket, hogy önmegtagadás és folytonos áldozatkészség árán a közjó érdekében tettek valamit.

E munkás férfaink egyikét szándékozom e lapokon a t. olvasónak bemutatni, hogy ezáltal a tisztelet és kegyelet adóját, melylyel jobbjaink emlékei iránt tartozunk, az ő érdemei méltó jutalmául szintén leróhassam.

Aranyas-rákosi Székely Elek e férfit, az unitárius egyháznak buzgó és munkás tagja; a tordai unitárius középtanodának — két évtizeden át — sok érdemű felügyelő gondnoka.

Tordán e század első éveiben egy szegény sorsu, de tisztességes polgári család élt. Feje volt e családnak aranyas-rákosi Székely Sámuel, székely nemes származásu, hitvese Csehi Eszter, Csehi Boldizsár leánya. A patriarchális család megélhetését az ősi kevés vagyon mellett a szabó mesterség biztosította. Az egyszerű polgár háza táját négy gyermek tette népessé és zajossá: Károly, Teréz, Anna és Elek.

Elek, a négy testvér között a legifjabb, kinek e sorok szentelvék, született Tordán 1808-ban január hó 4-ik napján. Tanulását a tordai unitárius középtanodában kezdette, abrúdbányai Szabó Sámuel rectorátusa idejében.

1825-ben szept. 1-ső napján az unitáriusok kolozsvári főtanodájába ment. Itt folytatta és végezte felsőbb tanulmányait. Tanulói pályáján szorgalma és értelmessége által tüntette ki magát. A latinnyelv iránt, melyet sok sikerrel tanulmányozott, előszeretettel táplált. A

római klaszszikusok, s azok között főleg a Horatius művei, mind végig kedvencz olvasmányai valának. A nem kötelezett tantárgyak közül a francia nyelvet szintén eredményyel tanulmányozta. Iskolai tanulmányait 1828-ban bévégezván, ez idő tájt elhalálozott fiutestvére Károly helyett gr. Bethlen György leányait egy évig francia nyelvre tanította.

Jogi tanulmányait részint Kolozsvárt, részint M.-Vásárhelyt bévégezván, 1834-ig mint hites jegyző, a maros-vásárhelyi királyi táblánál szolgált. Ezek az évek — miként sokszor beszélé — a türés és nélkülözés nehéz évei voltak, de ő a megpróbáltatás eme terhes éveit törhetetlen kitartással állotta ki, s később a visszaemlékezés anynyi nélkülözések közt töltött cancellistai éveire, mindig kedves volt előtte.

1834 decz. 19-kén kelt ügyvédi oklevele alapján, szülővárosában, Tordán, ügyvéddé lett. Szakképzettsége csak hamar a jelesebb ügyvédek sorába emelte. Szakmájában eljárását anynyi igazságszeretetet, oly szigorú becsületesség és szakértelem jellemzé, hogy rövid idő alatt sok tekintélyes hazafi tisztelte meg bizalmával. 1837 évi sept. 25-től több évig a tordamegyei szegények ügyvéde volt.

Az 1838-diki tordai zsinaton egyházi tanácsossá választatott s ugyan ez alkalommal fel is eskettetett.

Házasságra lépett 1839-ben 31 éves korában Fekete Eszterrel, kamarai orvos Fekete Lajos leányával. Házassági frigyökét megelégedés, boldogság fűszerezte, s a szeretetet, mely boldogságuk táplálója volt, a két fiu és három leány gyermek erősebbé és állandóbbá tette.

Az ügyvédség mellett 1844-től 48-ig Torda városa tanácsánál tanácsbírói minőségben szolgált. 1848—49-ben ugyanott alhadnagy, rendőrigazgató, s ezen kívül Tordamegye egyik törvényszékének ülnöke volt. E két utóbbi év róttá rá a legterhesebb kötelességeket. Hogy forradalmi időkben városi előljárónak lenni menynyire nem lehet irigylendő helyzet, azt voltaképen az mondhatná meg, a ki ama nehéz napokat átélte. Szabadságharcunk tartama alatt nem a harci téren, szülővárosában volt kimutatva neki hazafi kötelessége. És ő a kötelességet önzetlen becsületességgel, fáradhatatlanul és hiven teljesítette. Lelkesültségben, hazaszeretetenben senki sem multa feljül.

Köztudomású dolog, hogy az 1849 utáni években Magyarországon

ugy, mint Erdélyben ügyvéd csak az lehetett, a ki német nyelven beszélni és fogalmazni tudott. Már pedig abban az időben a német nyelv ismeretével kevesebb magyar ember dicsekedhetett, mint jelenben. Az 1848 előtti években, midőn a magyar hazában a latinnyelv dominált, s következésképen annak tanítására volt nagyobb figyelem fordítva, magyar ifjak a német nyelvben kevés jártasságot szerezhettek, kivéven a jobb móduak gyermekeit, kik egy vagy több évet német városban töltöttek. E szerencse azonban kevésnek jutott osztályrészül. Sokan megközönték, ha nélkülözéssel, sanyarusággal a deáki, s később cancellistai éveket kihúzhatták. És így a hivatalos német nyelv, ama szomorú emlékü időkben, sok jó magyar hazafival letétette az ügyvédi tollat. Székely Elek ezek sorsában osztozott.

Ez időtájban már népes családot kellett fenntartania, a hivataloskodáson kívül pedig más „vivendi modus“-ra kilátása nem lévén, a „necessitas frangit legem“ elve szerint egyelőre szolgálatot vállalt. Tette pedig ezt családjá fentarthatásán kívül főleg azért is; mert így a forradalom alatti hivataloskodását és magatartását fürkésző szemeket könnyebben kikerülni remélte. 1850—51-ben a tordai járási hivatal mellett polgári, többnyire urbéri-ügyekben, eladó volt. 1851-ben a polgári hatóság részéről a tordamegyei és városi levéltárak rendezésénél biztosi minőségben működött. Egyébiránt csak hamar átlátva, hogy ez nem olyan helyzet, a melyben lelkiismerete megnyugtatósával állandólag megmaradhasson, hozzáfogott a német nyelv tanulásához, hogy az ügyvédséget folytathassa. Egy nyelv alapos megtanulása az ő korában és körülményei között — midőn már több tagból álló családról kellete gondoskodnia, — bizonyára sok kitartást igényel. De ő kedvencz költőjével Horatiussal tartott: „nihil mortali arduum“, és alig egy pár év alatt önerején annyira vitte, hogy 1852 decz. 15-én az igazságügyi miniszterium által országos ügyvéddé — Landes-Advocat — neveztetvén ki, a német nyelven beszélés- és fogalmazásban szerzett ismerete képessé tette őt az üdvédség folytatására és folytatta is 1856 nov. 10-ig kitünő szakismerettel és pontossággal, ugy, hogy ez idő alatt hazánk jobbjai ismét számosan tisztelték meg legkényesebb ügyeik intézésével.

Ezen években szedte rendbe tordai közép-tanodánk pénztárát is. 1853—99. pénztári szám alatt az Egyházi K. Tanács által iskolánk pénztárának ideiglenes kezelésére biztossá neveztetvén, ebbeli küldetését 1853 aug. 29-től 1854. mart. 1-ig folytatta. Ez idei

kezeléséről pontos, tiszta számadását felterjesztvén, az Egyházi K. Tanács 16—1856. szám alatt a további felelőség terhe alól felmenti s fáradozásaiért elismerését és szives köszönetét fejezi ki.

Középtanodánk felügyelő gondnokává választott 1853-ban. Mielőtt azonban felügyelő gondnoki hivatalában tovább kísérik, talán nem lesz érdeknélküli, ha itt az iskolai gondnokság legrégebbi multjára — iskolánkat illetőleg — egy futó pillantást vetünk.

Tordai középtanodánk 1589-ben alapított. 1679-ig, tehát 90 esztendeig a városi tanács felügyelete alatt állott. Ekkor vette át az Egyházi Főtanács — Supremum Consistorium. *)

S hogy már 1681-ben az ádámosi zsinaton tordai iskolánk mellé az aranyos-tordaköri esperes és az akkori tordai pap gondnokokká tételnek, mutatja e zsinat jegyzőkönyve. 1687-ben a sárosi zsinat iskolánk mellé két egyházi és egy világi gondnokot rendel. — Későbbi intézkedések következtében az iskolai gondnoki kötelesség teljesen világi consistorokra szállott át. És így az iskolai gondnokság, iskolánknál s általában az unitárius egyházban — miként canonaink mutatják — közel kétszáz éves intézmény.

Részünkről nagy fontosságot tulajdonítunk ezen intézménynek főleg vidéki középtanodáinkra nézve. Vallási és nevelési ügyeinket az Egyházi Főtanács, s minthogy ez évenként csak egyszer tart üléseket, ennek megbízásából egy állandó bizottmány, a Kolozsvártt székelő Egyházi K. Tanács igazgatja. E központi hatóság törekvéseinek, vidéki középtanodáink ügyei intézésében kívánt sikere csak úgy lehet, ha e középtanodáink mellett a helyi viszonyokkal ismeretes felügyelő gondnokok vannak; s ha ezek, a mellett hogy gondnokok, még olyan gondnokok is, kik magokat minden körülmények között tájékozni tudják, s kiket iskoláink mindennemű érdekeinek előmozdítására szent vallásunk iránti szeretet és buzgóság lelkesítenek. Így véve fel a dolgot, a gondnokság, iskoláinkra nézve valódi jótétemény.

Székely Elek 20 éves gondnoksága tordai középtanodáinkra nézve a szó szoros értelmében jótétemény volt. Ő az Egyházi K. Tanácsnak iskolánk ügyei intézésében jobb keze volt. A tiszta igazságnak hódolunk, midőn ezt nem hallgatjuk el.

*) Székely Sándor unitária vallás története.

1853 előtt középtanodánk felügyelő gondnokai voltak: kaáli Nagy Elek, ez idő szerint az unitarius vallásközönségnek érdemekben gazdag, s köztiszteletben és közkedvességben álló főgondnoka, és ó-tordai Székely János, Torda városa s tordai anyae eklésiánk jelesebb férfainak egyike. 1853-ban Kolozsvárt tartott Főtanácson Nagy Elek felügyelő gondnoki hivataláról lemondván, az Egyházi Főtanács az eléadott körülmények tekintetbe vételével lemondását elfogadta, s helyébe gondnokká 1853 febr. 9-én 15 főtanácsi szám alatt — a jegyzőkönyv szavai szerint — közakarattal Székely Eleket választotta meg.

Hogy az Egyházi Főtanács, bizalmával méltó egyént tisztelt meg, a következés fényesen igazolta. Székely Elek gondnoksága iskolánk történetében korszak - alkotó. Gondnoki hivataloskodása, iskolánk érdekében kifejtett hasznos munkásságának szakadatlan sora volt. S bár nem egyszer találkozott egyesek részéről méltatlan megtámadásokkal is, a mint ez minden olyan emberrel megszokott történni, a ki a közügyért küzdeni elszánja magát; azért vallásos buzgalma soha sem csökkent, egyházunk s nevelésügyünk gyámolításától munkás kezét soha sem vonta el; mi az ő erkölcsi értékét meg nagyobbá tette.

Iskolánk b. e. jóltevője túri Jobbágy András 1861-ben április 15-kén elhalálozván, Egyházi K. Tanácsunk az iskolánk számára hagyományozott ingó és ingatlan javak összeírására, számba- és birtokba vételére egy bizottság élén Székely Eleket küldötte ki. Az összeírás és birtokbavétel ez alkalommal meg is történt ugyan, de az örökség tisztázása évekig húzódott, s Székely Eleknek a jogtalanul követelők egész serege ellen kellett küzdenie, pereket folytatnia e birtok megtarthatásáért. Kiváló tapintattal és nagy buzgalommal járt el ez ügyben, s hogy ez a hagyaték iskolánk birtokában — ugy, a mint van — megmaradott, főleg az ő erélyének, buzgóságának köszönhető.

Régebbi építkezés szerint a rectori szállás az iskola többi épületei közelében állott. Az 1857-diki Főtanács intézkedése következtében a tanári személyzet középtanodánknál is megszorítottván, elegendő tantermek hiányában a tanrendszert czélszerűen béosztani nem lehetett; mi egy iskolánál már magában egyik főakadálya a tanítás menetének.

Ez égető szükségén segitendő, Székely Elek az Egyházi K. Tanács jóváhagyásával iskolánkhoz közel egy telket vásárolt, s

arra 1861 év nyarán egy díszes tanári lakot építtetett. A tornác utcza felőli végén egy a falba bérakott kövön ez a felirat olvasható: „Az erdélyi unitárius vallásközönség építtette nagyobb részint a boldog emlékü kegyes alapító túri Jobbágy András hagyatékából 1861-ben.“ Az egész tanári lak építése 5454 frt és 40 o. é. krba került.

Ez építés következtében a régi rectori szállás tantermekké alakíttatott át, mi abban az időben reánk nézve nagy nyeresemény volt.

Ide vonatkozólag az 1861-ben Tordán tartott zsinati Főtanácstól 56 szám alatt a következő leiratot vettük:

„A zsinati Főtanács tordai közép tanodánk mellé tanári laknak megszerzett telek megvásárlását, s e tanári lak felépítése körül tett intézkedéseket helybehagyja, s egyszersmind látva a gyorsaságot és erélyességet, melylyel nevezett középtanodánk előljárósága az építés körüli intézkedéseket végrehajtva, a szóban levő tanári lakot már fel is építtette, kedves kötelességének ismeri, az előljáróságnak ezen istenes készségeért s középtanodánk ügyei iránt tanusított buzgóságaért elismerését és méltánylata kifejezését megírni.“

Ez elismerő nyilatkozat az iskolai előljáróshoz volt ugyan intézve, mi a maga rendén történt, az oroszlanrész azonban ebből annak elnökét, Székely Eleket, illette.

Iskolánk régi fa-épületei részint a mult század végén, részint ennek elején, árkosi Barabás Dávid rectoriága alatt építtettek. Ezeket a fa-épületeket az idő, a régiség megviselte ugyanynyira, hogy azoknak újból építése régi időtől fogva közóhaja volt vallásközönségünknek. Az építés eszméje évtizedek előtt meg volt pendítve; de az eszmének valósulása csak részben is, soká váratott magára.

Az 1837-diki Egyházi Főtanács 49 szám alatt iskolánk felépítése tárgyában határozatot hoz. E határozat nyomán, felügyelő gondnok Gálfi József az 1838-diki tordai zsinaton 40 f. t. szám alatt egy köiskola terv-rajzát adja bé. De mind ez előkészületek eredményre nem vezettek. Komolyabb kezdeményezés pedig még sok ideig nem történt. Mig végre 1864-ben felügyelő gondnok Székely Elek az építés ügyében komolyan megindult, annak Kolozsvárt és Tordán közvéleményt teremtett, s egyházi k. tanácsunknak 1864. mart. 13-kán 92 szám alatt kelt felhívására egy, ugyan e szám alatt kinevezett építési bizottság közreműködésével a költségvetést és tervrajzot elkészíttette s helybehagyás végett felterjesztette.

Egyházi K. Tanácsunk 1864 nov. 20-ról kelt 315 számú leiratában a tervrajzot helybehagyván, 1864 őszén és 1865 első hónapjaiban az építési anyagok beszereztek és az új iskola alapköve 1865-dik évi május 15-kén letétetett.

Az építés folytatásának részletezése nem tartozván ez életrajzi vázolatok keretébe, itt hosszason időzni nem szándékozunk, mindazáltal egy körülményt nem hallgathatunk el.

A zsidók Jeruzsálem falait építvén egyik kezökkel az ellenség ostroma ellen védelmezték magokat, míg a másikkal építettek. E történelmi tényt idézte fel sokak emlékezetében az a sok nehézség, akadály és ellenkezés, melyekkel Székely Elek ezen építés tartama alatt némelyek részéről találkozott. De kitartó buzgósága, erélyessége minden akadályt legyőzött, s az új épület már az 1865-dik esztendő végén használatba vétetett.

S ha bár csak egy rész épült is fel, legalább a kezdet nehézségén túl vagyunk — ezáltal vallásközönségünknek, közelebről pedig nekünk tordaiaknak jó régen táplált óhajításunk legalább részben teljesült, s biztos reményünk van, hogy a kezdet után folytatás és teljes bevégzés nem fog soká késni.

A tudomány ez új hajlékát sokak buzgósága s áldozatkészsége emelte fel, de a sokak között az érdem első helyen Székely Eleket illeti. Ő nem csak általános érdekeltséget ébresztett építésünk ügye iránt temérdek levelezéseivel, sokféle ágazó befolyásával, nem csak szóval buzdított, lelkesített másokat az adakozásra, hanem maga ment elől a jó példával, s azon kívül, hogy két évig ideje feles részét ezen építés ügyének szentelte, pénzbeli áldozatot is tett, miről az építési számadások és középtanodánk aranykönyve mindenkor tanubizonyságot tehetnek.

A diszes tanári lak és az iskola új épülete, hosszszas időkre emlékezetessé teszik egyházi életünkben az ő működését, maradó emlékei lesznek nemes buzgóságának és áldozatkészségének. Az egyházi főtanács 1866 jul. 2-án tartott ülésén 29 f. t. szám alatt fejezi ki elismerését és szives köszönetét az építés körül tanusított buzgósága- és tevékenységeért. S míg egyfelől középtanodánk fenállhatásának anyagi alapját ily módon törekedett biztosítani, a tanuló ifjuság szellemi haladására szintén nem mulasztotta el nagyfigyelmet fordítani. S bárha a szellemiek feletti örökös, közvetlenül az igazgató tanárok teendői körébe tartozik, mindazáltal, mint iskola-felügyelő gondnok, a nevelés, tanítás menetéhez is hozzá szó-

lott s az ifjuság gyarapodását tudományban úgy, mint jó erkölcsben folytonos figyelemmel kísérte.

Tordai anyaekklézsiánknak szintén munkás és hasznos tagja volt. 1852—53-ban egyházi pénztárnokságot, 1858-tól kezdve több évig első gondnokságot folytatott. S hogy ekklézsiájának javát és előmenetelét szívéből és lelkéből munkálta, szavaiból úgy, mint tetteiből egyaránt meg lehet itélni. Az 1860 évi július első napjaiban kiszállott vizsgáló széket — püspöki visitatiót — tordai anyaekklézsiánk templomában üdvözölvén, e szavakkal végzi beszédét: „Engedje a mindenható Isten, hogy az anyaekklézsiánkat érdeklő közdolgok előmozdításában annak minden egyes tagjait egy szív, egy értelem lelkesítse, hogy így anyaekklézsiánk időről időre virágozzék s tagjai a „jó keresztény“ nevezetet mind végig kiérdemeljék, az urnak félelme, e szent hajlék tiszteletben tartása, igazi keresztényi türelmesség, felebaráti szeretet, önfeláldozás és a közjó előmozdítása iránti kiolthatatlan vágy által.“ E kenetes szavakat idézni nem mulasztottuk el, mert ezek az ő lelkületére s mély vallásos érzelmeire derítnék világot.

Tordai anyaekklézsiánk, egy évtized, vagy még kevesebb időközben kétszer fogadott el kebelében zsinati gyűlést. 1861-ben és 1868-ban. Ezek a zsinatok, bárha annak idejében ismertetve voltak is; mindazonáltal a Székely Elek életrajzában említetlen nem maradhatnak. Szóljunk hát róluk itt is egy pár szót. Mindkettő az unitáriusok újabbkori zsinati gyűlései nevezetesbbjei közé tartozik. Az 1861-diki püspököt választó zsinat volt. Unitárius püspök Aranyos-Rákosi Székely Sándor 1852-ben elhalálozván, ez idő óta a hazai mostoha viszonyok miatt az unitárius püspöki székeknek majdnem egy évtizedig kelle bétöltetlen maradnia. Az akkori kormány a püspök-választást nem engedte meg, magának akarván vindikálni a jogot, püspöki székiünket kinevezés útján bétölteni.

Az urnak kicsiny serege pedig hitt és remélt, türt és vára-kozott, míg enyhébb idők állanak bé.

Az őszinte örömmek napja volt hát ez minden unitáriusra nézve, melyen törvényes jogainkba visszahelyeztettünk, s anyaszentegházunknak anynyi zaklattatás után ismét főpásztort választhattunk. A választás július 2-án történt a tordai templomban. Eredménye a mi lánglelkű János apostolunknak, Krizának püspökké választatása lön. Kinek adjon az ég még hosszas és boldog életet!

Az 1868-diki tordai zsinat hasonlóképen nagy fontosságu az unitárius egyház életében. Tordán 1868-ban aug. hó utolsó napjaiban a lelkiismeret szabadsága törvényes kimondásának háromszázados emlékét ünnepeltük. Történelmi nevezetessége mellett örök emléküvé teszik e zsinatot Kelemen Benő, Paget János, özv. Fejér Mártonné sz. Gyergyai Rózália és Berde Mózes kegyes hitrokonink alapítványozásai.

Az elébbi zsinatot, Székely Elek mint ekklézsiái első gondnok fogadta és rendezte. Utóbbi alkalommal a zsinattartás ügyei vezetésére, consistorialis biztossá az egyházi k. tanács nevezte ki. Azon kívül, hogy ezen zsinatok ellátására szives készséggel vállalkozott, s elvállalt kötelességét, sok fáradozás árán lelkiismeretesen teljesítette, a zsinati költségek fedezéséhez is tetemes öszszeggel járult. Az 1868-diki zsinati főtanács aug. 31-én tartott üléséből 36—1868 szám alatt Székely Elekhez a következő sorokat intézi: „Meghatva azon szives készség és vallásos buzgóság által, melylyel a tekintetes felügyelő gondnok ur, a lelkiismeret szabadsága törvényes biztosításának háromszázados emlékére tartott zsinatunk rendezési ügyeit vezetni vállalkozott, s azon szerencsés és kedvező siker, mindenekre kiterjeszkedő figyelem és gondoskodás által, melylyel a tekintetes felügyelő gondnok ur, sok nehézséggel és fáradtsággal járó ezen feladását végrehajtotta, kedves kötelességének ismeri a zsinati főtanács a tekintetes urnak méltó elismerését és legmelegebb köszönetét ezennel kifejezni.

Templomunk fala, részint a fundamentum kikopása, részint a közelében folyó patak gyakori ostromlása miatt több helyen megrepedezvén, leomlással fenyegetett. Ennek kiigazítása több évig volt tárgya a kebli tanács és az egyházi vizsgáló szék tanácskozásainak, míg végre Székely Elek, anyaekklézsiánk kebli tanácsának megkeresése folytán — ekkor már nem volt ekklézsiái gondnok — e bajon is segített. 1866-ik év őszén, midőn az az iskola délkeleti oldalán a béjárásnál kezdve az igazgatótanári szállásig egy kemény védfalat rakatott, ugyanakkor a templom délnyugoti végén, s nyugotészaki oldalán a fundamentumot megerősítette, s a templomtól lefelé, a meddig a víznek vágó iránya tart, széles és kemény kőfalat húzatott, mely a templomot s egyszersmind az iskola telkét a patak szeszélyei ellen századokra biztosította.

Midőn vallásközönségünk, avagy ekklézsiánk egy s más ügyei felsegállítására leendő adakozásról volt szó, Székely Elek az adako-

zásban mindenkor az elsők közé tartozott. A papságnak az addiginál jobb állapotba helyezésén sikerrel működött. Egyáltalában mindennemű tiszteletbeli kötelességeit, melyeknek hajdanában „nobile officium“ volt igazi kifejezése, úgy középtanodánk, mint anyaecklézsiánk irányában oly hiven és lelkiismeretesen teljesítette, hogy elhalálózása alkalmával nem egy ember tette e sokat jelentő nyilatkozatot: „eltelik egy század, míg községünkben egy ily hasznos ember születik“.

Hogy egy nevezetes forduló pontnak, mely az ő életében történt, tanui lehessünk, néhány évvel vissza kell mennünk. 1856-ban november 10-én beteges állapota miatt, orvosa tanácsára az ügyvédi pályával végképen felhagyott, s azt egy több testi mozgással járó életmóddal, az üzleti étellel, cserélte fel.

Általánosan ismeretes volt a magyar embernek az a rossz tulajdona, hogy a kereskedést szégyennek tartotta. Hasonlított e tekintetben Spárta nemesi osztályához, az ugynevezett spartiatákhöz, kik az egy harczoláson kívül minden egyéb foglalkozást megvetének, s rabszolgához illőnek tartának. Most már az idők szelleme e tekintetben is sokat változtatott s a magyar ember is kezd megbarátkozni aval az eszmével, hogy a kereskedelmi étellel foglalkozni senkinek sem szégyen, hanem éppen honfiai kötelesség oly térre is lépni, melyen a hazai jólétnek, felvirágzásnak nagy lökést adhatni.

Székely Elek, tudományos műveltséggel bíró ember léte, kereskedéssel foglalkozni nem tartotta szégyennek, sőt tudományos képzettségét éppen a kereskedelem tanulmányozására használta fel. Némelyek részéről nem hiányzott ugyan a gúnymosoly, s egy s más féle megjegyzés, célzás, e lépése felett; de hogy a helyesen s józanul ítélő nagy többség, a jobbak és tisztábban látók, őtet mint kereskedőt is tisztelték, becsülték, s tekintélyes embernek tartották, azt, egyebektől eltekintve, azaz egy körülmény is eléggé igazolja, melyszerint őtet 1867-ben Tordamegye közönsége főbírói méltósággal tisztelte meg.

Székely Elek a kereskedelmi téren is haszonnal működött; ott is alkotó volt, tudta érvényesíteni tevékenységét. 1858ban a kereskedő társulat elnöke levén, a kereskedő tanulók számára iskolát állított, mely ma is fennáll.

1866-ban az akkori nyomasztó pénzügyi viszonyok között Torda

városában kiegészítő pénztáregyletet alakított, mely a társadalom minden osztályára jótékony hatásának bizonyult be, s Torda és vidéke lakóinak megbecsülhetetlen segély-forrásává lett.

Csalhatatlan bizonyítványai ezek annak, hogy ő a kereskedelmi téren is a közönség javát és hasznát munkálta, s hogy buzgó törekvéseit itt is siker koronázta.

1867-ben augusztus hó első napjaiban Tordamegye alsó kerülete főbírájává s törvényszéki elnökévé választott. Ebben a hivatalában is, mint minden más helyen, a hova ötet a közügyek iránti vonzalma vezette, a tiszta, kifogástalan eljárás, munkás szorgalom, tapintatos bánásmód s részrehajlatlan igazságosság jellemzik. Tiszta jelleme előre is kezeskedett arról, hogy az igazságszolgáltatást tisztán és pártatlanul kezeli, s a következés e feltevést nem hazudtolta meg. Hivatalos teendőiben a túlszigorúságig pontos, felsőbbjei iránt engedelmes, tisztviselő társaival szemben nyájas és baráságos volt. Sajátságosan jellemző e hivatalában még az is, hogy a „méltóság“ czimet, melylyel hivatali elődeit czimezték s melylyel ötet is sűrűn kinalgatták, visszautasította. Ez a körülmény, czimkorságos életünkben világosan mutatja, hogy Székely Elek a világi hiúságokra, külsőségekre keveset adott, e helyett megmaradott a maga egyszerűségében s belső értékét törekedett emelni.

1869-ben Kolozsvárt tartott egyházi főtanácshoz a következő kérést intézte:

„Ezelőtt 16 évvel szerencsés voltam a mlgs egyházi főtanács által tordai középtanodánk egyik felügyelő gondnokává választatni. Azóta ezen hivatalomnak a menyinyiben a közel mult idők mostoha-sága és a helyi viszonyok nyomasztó volta engedték, csekély tehetségem szerint igyekeztem eleget tenni. Azonban 1867-ben Tordamegye alsó kerülete főbírájává s egyszersmind törvényszéki elnökévé megválasztatván, ezen hivatal, a reformok jelen korszakában, csekély tehetségemet s minden időmet anynyira igénybe veszi, hogy felügyelő gondnoki kötelességemnek megfelelni teljesen lehetlenné lett. Felügyelő gondnoktársam tkts. Gál Miklós ur pedig országgyűlési képviselő lévén, jelenleg az iskola gondozásra figyelmét nem fordíthatja.

Ezeknél fogva, azon reménységtől vezetettve, hogy a mlgs egyházi főtanács nem fogja ezen lépésemet szent vallásunk iránti részvétlenségnek venni, s ígérve, hogy szent vallásunk ügyének tö-

lem kitelhetőleg ezután is mindvégig szolgálatára kívánok lenni, alázatosan kérem a mlgs egyházi főtanácsot, méltóztassék engemet felügyelő gondnoki hivatalomtól kegyesen felmenteni, s helyettem az iskola érdekében egy más felügyelő gondnokot választani.“

Az egyházi főtanács e lemondást nem fogadta el. Az erre vonatkozó 1869—21 szám alatt hozott főtanácsí végzés így hangzik:

„A főtanács nem a Székely Elek felmentésével látja az iskola érdekeit előmozdithatóknak, hanem épen az által, ha ő gondnoki hivatalában továbbra is megmarad, s a meglevők mellé még egy felügyelő gondnok választatik“. Mi ugyan e főtanácson meg is történt, 33 főtanácsí szám alatt Székely Miklós felügyelő gondnokká választatván.

Mielőtt e sorokat bézárnók, kiegészítésül vessünk egy pillantást családi és egyéni életére.

Valamint a társadalom, az emberiség iránti kötelessége érzetében a nevelés ügyének lelkes barátja volt, ugy saját gyermekeinek is mindenek felett a jó nevelést igyekezett megadni. Midőn családja érdekéről, boldogságáról volt szó, a legnagyobb áldozatot is kedves kötelességének ismerte. S miként maga egész életében az erény és becsület útján járt, gyermekei szívébe szintén azt igyekezett csepegtetni. Komolyabb foglalkozásaitól fenmaradt perceit szivesen osztotta meg szeretett családjával. Családi szentélye az édes otthon volt legkedvesebb tartózkodási helye. Ezen kívül más gondülő helyet soha sem keresett.

Embertársaival szemben őszinte és illedelmes, modora mindenki irányában megnyerő és lekötelező volt.

Midőn valamit ki akart vinni, mielőtt a kivitelhez fogott volna, a körülményeket hosszasan fontolgatta, tervét jól megkészítette, előnyökkel, hátrányokkal számot vetett, eszközeit megválasztotta. De aztán a kivitelben gyors és erélyes volt, akadályokat nem ismert, egyiket a másik után győzte le, mintha számításában mind fel lettek volna véve. A mihez hozzáfogott, azt végrehajthatlanul nem hagyta. A latin közmondást: „considera diu fac cito“ szigoruan teljesítette.

Érdeme szerint minden embert megbecsült, s viszont nagyra-becsülését vitte magával sirjába mindazoknak, kik vele hivatalos vagy bármi nemü viszonyban állottak.

Íme ez rövid vázlata Székely Elek életének.

A kinek életéből, a megfutott pályán mindenütt és mindenre haszon és áldás háramlott, jőjjön enyészete bámi későn, mégis korainak találjuk. Így voltunk Székely Elekkel is. Az 1873-ik évi január hó 30-án néhány napi betegség után életének 66-ik évében békövetkezett halála megdöbbenő volt mindnyájunkra, kik az ő közhasznu életének tanúi valánk.

Kifogyhatatlan törekvéssel, s határtalan szeretettel munkálta családjának boldogságát; de nem csak ezt tette, fáradhatatlan munkása volt a közügyeknek, mindenek felett pedig hasznos és buzgó tagja az unitárius hitfelekezetnek. Szent vallásunk s nevelésügyünk emelésére hatni volt lelkének legfőbb óhajtása egész életében.

S ha van valami ezen a világon, a mi egy tevékeny élet nemes munkásságát megjutalmazni képes, az — miként egy jeles írónk mondá — nem lehet más, mint a léleknek az a boldogító érzése, hogy saját szorgalmunk, fáradságunk és munkánk, életünk és tettünk.

Ő is tetteiben látta magát jutalmazva. Az ő sírjára is ráillének Schiller eme sírírata: „Schöne Thaten waren deine Schätze“, mert neki valóban tettei valának legdrágább kincsei. De jutalma volt még a jók becsülése, míg élt, s halála után méltó jutalma egy hitfelekezet hálás elismerése s emlékének tiszteletben tartása.

M á j a i I s t v á n.